

Довженко В.О.

студентка,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ДОПОМОГИ СІМ'ЯМ З ДІТЬМИ В УКРАЇНІ

Вирішення проблем правового регулювання державної допомоги сім'ям з дітьми в Україні створює необхідність у розробці стратегії реформ у відповідності зі стандартами ЄС, яка надає поштовх до нових можливостей та перспектив, оскільки існуючі факти пов'язані, насамперед, із вирішенням конкретних нагальних соціальних проблем. Науковці вважають, що протягом періоду незалежності України вітчизняному законодавцю так і не вдалось врегулювати соціальну сферу таким чином, щоб вона відповідала європейським зразкам та все ще не ратифіковані всі європейські нормативно-правові акти соціального законодавства. Враховуючи те, що вітчизняне соціальне законодавство сьогодні є не до кінця адаптованим до європейських стандартів та перебуває в процесі реформування, питання дослідження вдосконалення і перспективи розвитку правового регулювання державної допомоги сім'ям з дітьми в Україні залишається актуальним для дослідження [1, с. 16].

На сьогодні в Україні програми соціального захисту та надання державної допомоги безпосередньо не забезпечують у достатній кількості необхідних ресурсів для вразливих груп населення, що практично не зменшує рівень бідності та безробіття сімей з дітьми в державі. Більшість виплат мають декларативний характер, оскільки призначення одного конкретного виду допомоги не створює можливостей отримання виплат для інших сфер життєдіяльності. Одним із фундаментальних принципів, на якому повинна базуватися комплексна система соціального захисту України, є загальність, яка пов'язана з різними підходами до забезпечення українських демографічних груп. Це означає, що встановлені на державному рівні соціальні гарантії охоплюють повністю все населення, незалежно від статі, національності, зайнятості, доходу тощо. Вважаємо цікавою думку дослідниці Вознюк Н., яка зазначає, що «...на сьогодні чи не основним недоліком правового регулювання у сфері державної

соціальної допомоги є відсутність кодифікованого нормативного акту, чинні нормативно-правові акти не систематизовані» [2, с. 66].

Вбачається, що перелік усіх видів допомоги сім'ям з дітьми в одному нормативно-правовому акті сприятиме реалізації забезпечення права громадян та їх сімей на соціальний захист, вплине на правосвідомість людей щодо наявності та закріплення таких прав на державному рівні, а також зменшить кількість існуючих прогалин в чинному законодавстві, що, в свою чергу, зменшить кількість спорів у національному судочинстві.

На наш погляд, реформування вітчизняного законодавства у сфері соціального забезпечення вимагає вдосконалення правового регулювання та визначення правового статусу сімей з дітьми як колективного суб'єкта відносин у сфері соціального забезпечення, що є досить дискусійним та актуальним. Попри наявну велику кількість наукових досліджень та публікацій у даній галузі, на сьогоднішній день не вдається виробити єдиний підхід. Найбільш гостра суперечка ведеться стосовно визнання сімей з дітьми як повноцінного суб'єкта галузевих правовідносин.

Вважаємо, що цей склад повинен включити в себе: 1) сім'ї з дітьми загалом; 2) батьки, один із них або ті хто їх заміняє; 3) дитина; 4) мати, яка отримує допомогу для одиноких матерів. Слушною є думка К.Г. Папанова, який вважає, що «...навіть у тих випадках, коли в законодавстві йдеться про права сім'ї, вони виникають у конкретних її членів, які й є суб'єктами галузевих правовідносин, а не сім'ї як колективного суб'єкта» [3, с. 11]. Синчук С.М. наголошує на тому, що «...за сучасних умов є всі правові передумови для визнання сім'ї у відносинах соціального забезпечення. Сім'я як цілісний суб'єкт реалізовує право на соціальний захист, якщо наслідки соціального ризику є спільними для всіх її членів, а також коли соціального ризику зазнав один із її членів, однак наслідки є вагомими для всієї сім'ї та породжують спільну соціальну потребу» [4, с. 210].

Попри це, досить є актуальним питання правосуб'єктності сімей у сфері соціального забезпечення, походження яких не можна підтвердити документами, що видаються ДРАЦС. Нормативне закріплення в Законі України «Про соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям» визначає суб'єктами правовідносин соціального забезпечення сімей, які можуть підтвердити факт співіснування, управління спільним майном та побутом, а також існування взаємних прав та обов'язків. В умовах сьогодні єдиний законний спосіб підтвердити та визнати факт співіснування є власне судові рішення, проте це дуже клопіткий та довготривалий процес. У даному випадку важливе значення має запозичення практики деяких

європейських держав, в яких підтвердження факту сімейних правовідносин відбувається за допомогою укладення між чоловіком та жінкою, які проживають однією родиною, проте без реєстрації шлюбу, нотаріального договору.

Вважаємо, така практика має застосовуватися і в Україні, оскільки дані нововведення деякою мірою прискорять процес призначення державної соціальної допомоги таким сім'ям. Що стосується правоздатності сімей із дітьми як одержувачів державної допомоги, то Законом України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» сім'єю з дітьми встановлено поєднані родинними зв'язками та зобов'язаннями щодо утримання коло осіб, у якому виховуються рідні, усиновлені діти, а також діти, над якими встановлено опіку чи піклування, прийомні сім'ї, дитячі будинки сімейного типу, тобто фактом створення такої сім'ї є момент появи на утриманні та вихованні дитини [5]. У результаті дослідження системи грошових розмірів виплат, маємо змогу узагальнити про гостру необхідність їх збільшення.

Аналізуючи міжнародну практику призначення державної допомоги сім'ям з дітьми, вважаємо найбільш прийнятною для громадян України систему соціального забезпечення Німеччини, так як в цій державі допомога на батьківство спрямована на компенсацію втрату доходів, коли батьки перестають працювати або змушені скоротити свій робочий час для догляду за своєю новонародженою дитиною. Однак, враховуючи економічний та політичний стан нашої держави, це неможливо здійснити в найближчий час.

Доцільною у даному випадку вважаємо також думку професора Тищенко О.В., яка наголошує, що «з урахуванням європейського досвіду потребує перегляду Методика визначення розміру прожиткового мінімуму на одну особу та для тих осіб, які належать до основних соціальних і демографічних груп населення, зокрема, варто змінити з урахуванням моніторингу сучасних потреб особи, визначений чинним законодавством України перелік продуктів харчування, непродовольчих товарів та послуг» [6, с. 312].

Правова політика України в цілому та у галузі захисту соціальних прав сімей з дітьми, зокрема, відповідає міжнародним стандартам, викладеним у чинних міжнародних документах, обов'язковість яких затверджена ВРУ та є частиною національного законодавства. Однак ці положення не в повній мірі враховані в процедурі правового регулювання соціального захисту сімей з дітьми. Наприклад, Міжнародний пакт про економічні,

соціальні та культурні права та Міжнародний пакт про громадянські та політичні права хоч і є частиною національного законодавства України, проте їх вимоги ще не виконані, що чітко спостерігається у національній юридичній практиці.

Крім того, на думку вчених, за останні десятиліття у сфері соціального захисту України законодавцем здійснюється перманентна діяльність – регулярно вносяться зміни до соціального законодавства, з'являються нові види соціального захисту, які відповідають чинній соціально-економічній ситуації в державі, збільшується обсяг соціального забезпечення. Однак, усього цього недостатньо для того, щоб Україна відповідала своєму статусу як соціальної держави, адже рівень соціального захисту населення все ще є нижчим, аніж в європейських державах. У таких умовах важливим напрямом удосконалення вітчизняного законодавства є запозичення іноземного досвіду законотворення. Актуальність цього напряму посилюється тими вимогами, які висуває Європейський Союз до своїх потенційних учасників. Україна, як держава, яка декларує мету вступу до цього унікального об'єднання держав, має відповідати всім критеріям членства, у тому числі й у соціальній сфері [7; 5].

Звертаючись до досліджень особливостей основних соціальних систем окремих країн ЄС, вважаємо за необхідне визначити, що застосування практики державних соціальних програм Німеччини та Франції, а саме впровадження податкових пільг для сімей, зменшення податку пропорційно до кількості дітей в родині, не тільки вплине на збільшення демографічної картини в Україні, а також сприятиме підвищенню рівня забезпеченості сімей з дітьми.

Таким чином, у процесі здійснення державної соціальної політики основним цільовим орієнтиром мають виступати наступні чинники:

1. Підвищення ефективності механізму державної фінансової підтримки сімей, водночас враховуючи співвідношення рівня прожиткового мінімуму до реальних цін на споживчий кошик.

2. Збільшення частки ресурсів, спрямованих на підтримку та забезпечення сімей з дітьми.

3. Розвиток дієвої системи правової та фінансової освіти для громадян з метою підвищення рівня їх правосвідомості та обізнаності у своїх правах.

4. Залучення альтернативних джерел наповнення Державного бюджету з метою стабілізації фінансування державної соціальної

допомоги. Вважаємо за необхідне наголосити на тому, що реалізація дієвої підтримки сім'ї, материнства та дитинства з боку держави передбачає проведення постійного моніторингу з метою виявлення прогалин.

Список використаних джерел:

1. Малюга Л. Ю. Європейські соціальні стандарти в контексті права на соціальний захист в Україні. *Альманах міжнародного права*. 2019. Випуск 22. С. 15–25.
2. Вознюк Н. До питання про поняття та види державних соціальних допомог. *Історико-правовий часопис*. 2014. № 2(4). С. 64–69.
3. Папанова К. Г. Вдосконалення системи соціального захисту сімей з дітьми: випускна кваліфікаційна робота ... магістра: 281 Публічне управління та адміністрування. Покровськ, 2020. 72 с.
4. Синчук С. М. Правосуб'єктність сім'ї у правовідносинах соціального забезпечення. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція*. 2014. № 8. С. 209–211.
5. Про державну допомогу сім'ям з дітьми : Закон України від 21 листопада 1992 р. № 2811-ХІІ. Дата оновлення: 24.10.2020 р. Відомості Верховної Ради України. 1993. № 5. Ст. 21.
6. Тищенко О. В. Право соціального забезпечення України: теоретичні та практичні проблеми формування і розвитку галузі : монографія. Київ : ДП «Прінт Сервіс», 2014. 394 с.
7. Малюга Л. Ю. Теоретико-правові основи адаптації соціального законодавства України до законодавства Європейського Союзу : монографія. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2019. 406 с.